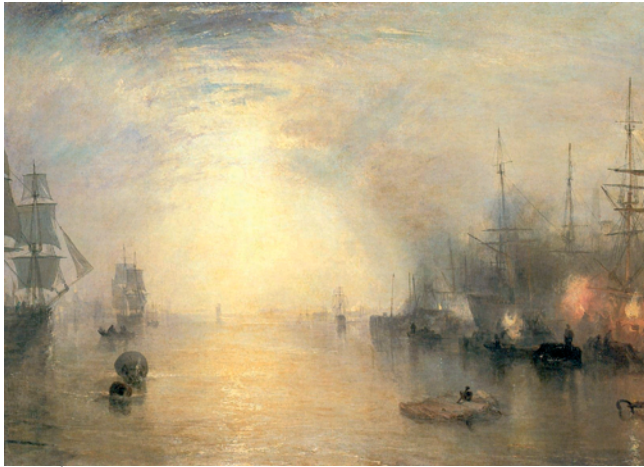

Το φως και οι φωτοσκιάσεις

24. Τέρνερ, «Ξεφόρτωμα κάρβουνου στο σεληνόφως», 1835. Στα τοπία του Τέρνερ το θέμα είναι το ίδιο το φως, που «διαλύει» οτιδήποτε συμπαγές μέσα στην φύση και κάνει τον πίνακα μαγικό.

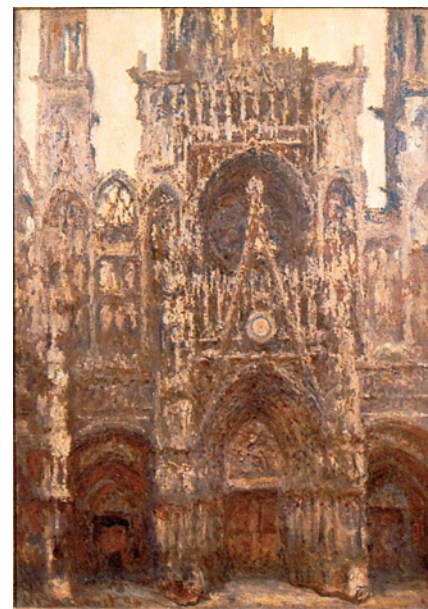
25. Μπρακ, «Ο ζωγράφος και το μοντέλο του», 1939.

Τόσο οι ζωγράφοι της Αναγέννησης όσο και οι κατοπινοί τους εφάρμοσαν τη λεγόμενη **ατμοσφαιρική προοπτική**, μια τεχνική με την οποία οι φωτοσκιάσεις χρησιμοποιήθηκαν έτσι ώστε τα μακρινά στοιχεία του έργου να παρουσιάζονται αχνά, θολά ή σκιασμένα και τα κοντινά στοιχεία καθαρά (Εικ.24).

Οι Ιμπρεσιονιστές* ενδιαφέρθηκαν για το φως, κυρίως στην φύση, και τις αλλαγές του στη διάρκεια της ημέρας. Απέδωσαν το φως και τις σκιές με μικρές πινελιές από καθαρά χρώματα. **Ο Κλοντ Μονέ** (Γάλλος, 1840-1926) παρατήρησε ότι το χρώμα ενός αντικειμένου και της σκιάς του επηρεάζονται έντονα από το φως και επομένως η οπτική του εντύπωση μεταβάλλεται. Θέλησε λοιπόν να καταγράψει τη μεταβολή του φωτός επάνω στα αντικείμενα, ανάλογα με την εποχή, τον καιρό και την ώρα (Εικ.26, 27, 28).

Στα **κυβιστικά έργα*** το φως και η σκιά χρησιμοποιήθηκαν ως δυνάμεις αντίθετες μεταξύ τους και όχι για να απεικονίσουν την πραγματικότητα (Εικ.25).

Ποια ώρα της ημέρας νομίζετε ότι αποδίδει το κάθε έργο στις εικόνες 26, 27, 28 και τι αίσθησή σας μεταδίδει;

26. 27. 28. Μονέ, «Ο καθεδρικός της Ρουέν», 1894.

Το φως και οι φωτοσκιάσεις

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Ασκώντας κάθε φορά διαφορετική πίεση με τα μολύβια B και 4B επάνω στο χαρτί, να ζωγραφίσετε στίγματα και γραμμές με διαφορετικό τόνο και πάχος.
2. Να σχεδιάσετε ένα παραλληλόγραμμο 4x24 cm και να το χωρίσετε ανά 4 cm δημιουργώντας μια λωρίδα από 6 τετράγωνα δίπλα-δίπλα. Να αφήσετε το πρώτο τετράγωνο αριστερά λευκό και σκιαγραφώντας σταδιακά τα άλλα να καταλήξετε στο μαύρο, δημιουργώντας μια τονική κλίμακα με 6 τόνους.
3. Αφού σχεδιάσετε ένα παραλληλόγραμμο και το χωρίσετε με τεμνόμενες καμπύλες γραμμές, να χρωματίσετε κάθε κομμάτι, ώστε να δημιουργήσετε μια σύνθεση με τονικές χρωματικές αρμονίες (Εικ.29).
4. Να σχεδιάσετε μια σπείρα και αφού χωρίσετε τις λωρίδες της με μικρές γραμμές, να χρωματίσετε τα κομμάτια, ώστε να δημιουργήσετε μια σύνθεση με τονικές χρωματικές αντιθέσεις (Εικ.30).
5. Να σχεδιάσετε εκ του φυσικού μια σύνθεση με αντικείμενα και να ολοκληρώσετε φωτοσκιάζοντας

29. Άσκηση μαθητή με τονικές χρωματικές αρμονίες.

30. Άσκηση μαθητή με τονικές χρωματικές αντιθέσεις.

ΥΛΙΚΑ

1. Σχεδίου: μπλοκ σχεδίου, μολύβια B, 4B, γόμα, ξύστρα.
2. Ζωγραφικής: μπλοκ ακουαρέλας, τέμπρες, πινέλα, παλέτα, μαρκαδόροι.

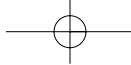
ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Θέατρο σκιών: Το θέατρο σκιών ακολουθώντας μια μακρά διαδρομή στην Ινδία, την Ιάβια και την Κίνα έφτασε στην Τουρκία με ήρωα τον Καραγκιόζη, για να επικρατήσει τελικά και στην Ελλάδα. Ο Καραγκιόζης, ως λαϊκό θέατρο, γνώρισε στην χώρα μας τη μεγάλη του ακμή από το 1900 ως το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (Ιωάννου Γ., *Ο Καραγκιόζης*, Αθήνα, 1971)

Ιμπρεσιονιστές (impression=εντύπωση): Ζωγράφοι, κυρίως Γάλλοι (Μονέ, Ρενουάρ, Πισσαρό), που στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στην απεικόνιση των στιγμιαίων και φευγαλέων εντυπώσεων που δημιουργούνται στο ανθρώπινο μάτι από το παιχνίδισμα του φωτός επάνω στα αντικείμενα και κυρίως στην φύση.

Κυβιστικά έργα: Οι δυο μεγάλοι καλλιτέχνες Πικάσο και Μπρακ, επηρεασμένοι από το έργο του Σεζάν και την παραίνεσή του «να αποδίδουμε την φύση με τον κύλινδρο, τη σφαίρα και τον κώνο», συνεργάστηκαν στενά και πειραματίστηκαν. Στα κυβιστικά έργα τους απέδωσαν την φύση άλλοτε με γεωμετρικά στερεά και άλλοτε με την ανάλυση και τη σύνθεση της φόρμας και άλλοτε συνδύασαν αντικείμενα με το σχέδιο και το χρώμα. Ο Κυβισμός είχε μεγάλη άνθηση την περίοδο 1907-14.

Πλαστικότητα: Όρος που αναφέρεται στην αίσθηση του ανάγλυφου όπως αποδίδεται στη ζωγραφική.

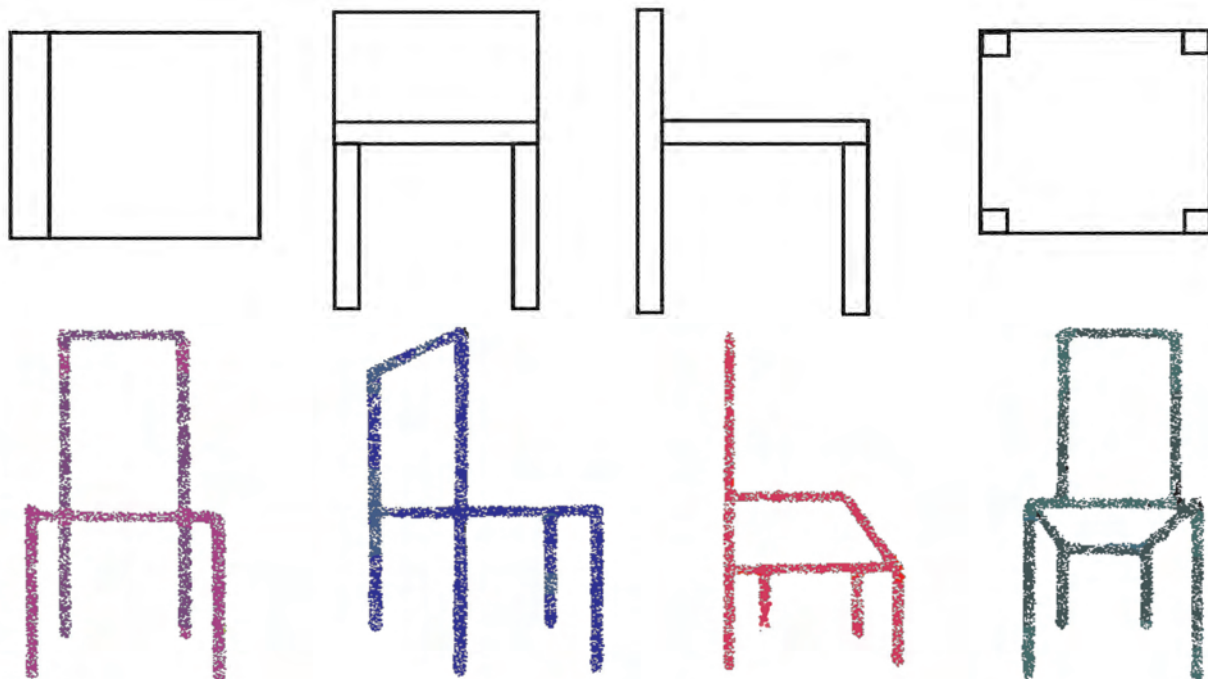

«Η ζωγραφική είναι ζωή. Κατάφερες να την αιχμαλωτίσεις μέσα στο έργο σου; Έκανες τέχνη.»
Γ. Μπουζιάνης

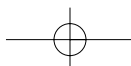
2.1. Η οπτική αντίληψη του όγκου

Η οπτική αντίληψη ενός αντικειμένου με όγκο μπορεί να παρουσιαστεί πιστά στις τρεις διαστάσεις, με τη γλυπτική ή την αρχιτεκτονική. Στη γεωμετρία ωστόσο μαθαίνουμε ότι **δύο διαστάσεις είναι αρκετές για να περιγράψουν το σχήμα και την θέση των στερεών**, επομένως με τη ζωγραφική μπορούμε να επιτύχουμε την οπτική εντύπωση τρισδιάστατων αντικειμένων.

Στις δυο διαστάσεις της ζωγραφικής επιφάνειας μπορούμε να αναπαραστήσουμε τον όγκο μιας όψης του αντικειμένου. Όμως πρέπει να αποφασίσουμε ποια όψη θα διαλέξουμε. α) Σε κάποια αντικείμενα όλες οι όψεις είναι ισότιμες, όπως στη σφαίρα ή σε μια πέτρα με ακαθόριστο σχήμα που δεν παρουσιάζει ουσιαστικές διαφορές στις όψεις της. β) Σε άλλα, κάποια όψη είναι περισσότερο ουσιαστική. Για παράδειγμα, η ανθρώπινη μορφή παρουσιάζεται πιο αντιπροσωπευτικά με τη μετωπική όψη. γ) Σε αντικείμενα όπως μια καρέκλα, η κάθε όψη παρουσιάζει μερικά χαρακτηριστικά και αποκλείει άλλα: η επάνω όψη αποδίδει το σχήμα του καθίσματος (Εικ.1.α), η μετωπική δείχνει το σχήμα της πλάτης και τα δυο μπροστινά πόδια (Εικ.1.β), η πλάγια όψη αποδίδει την ορθογωνική διάρθρωση της πλάτης, του καθίσματος και των ποδιών (Εικ.1.γ) και η όψη του κάτω μέρους αποκαλύπτει τη συμμετρική διάρθρωση των τεσσάρων ποδιών που βρίσκονται κολλημένα στις γωνίες του τετράγωνου καθίσματος (Εικ.1.δ). Πώς μπορούν αυτές οι πληροφορίες να μεταφερθούν όλες μαζί σε μια εικόνα; Ακολουθούν λύσεις για την τρισδιάστατη απεικόνιση της καρέκλας από μαθητές (Εικ.2).

Ποιο από τα σχέδια πιστεύετε ότι αποδίδει πιο ολοκληρωμένα την καρέκλα και γιατί; Σχεδιάστε και εσείς μια καρέκλα.

Ο όγκος μέσα από τον τόνο και το χρώμα

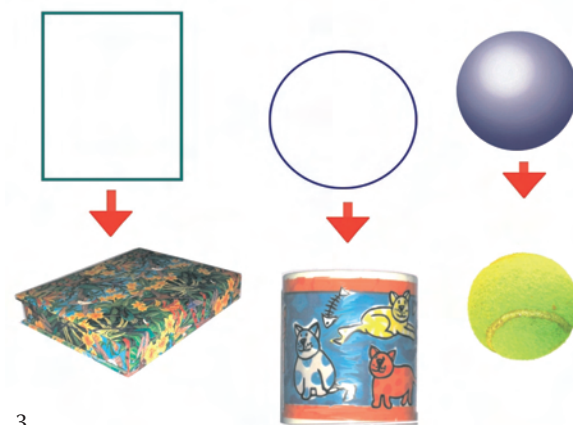
2.2. Πώς έχει αποδοθεί η τρίτη διάσταση στη ζωγραφική

Στα θέα ενός παραλληλογράμμου αναγνωρίζουμε την όψη ενός παραλληλεπίπεδου, π.χ. ενός κουτιού. Έναν κύκλο τον αντιλαμβανόμαστε ως βάση ενός κυλίνδρου. Όμως όταν ο κύκλος έχει τονικές διαβαθμίσεις μας δίνει την εντύπωση της σφαίρας (Εικ.3). Το παιχνίδισμα του φωτός επάνω στις επιφάνειες του αντικειμένου είναι αυτό που μας δίνει την αίσθηση του όγκου. Επομένως **στη ζωγραφική μπορούμε να αποδώσουμε την ψευδαίσθηση του όγκου με τις φωτοσκιάσεις.**

Στη ζωγραφική αρχαίων λαών (Αιγύπτιοι, Βαβυλώνιοι, Έλληνες, Ετρούσκοι) **οι μορφές αναπαριστώνται με συνδυασμό διαφορετικών όψεών τους**, π.χ. πλάγια και μετωπική ταυτόχρονα. Ο κόσμος απεικονίζεται με βάση αυτό που γνώριζαν μάλλον για τα πράγματα παρά αυτό που έβλεπαν (Εικ.4).

Στην **Αναγέννηση** οι ζωγράφοι επέλεξαν την όψη που ταίριαζε καλύτερα με το ρόλο που έπαιζαν οι μορφές μέσα στο έργο τους και **απέδιδαν τον όγκο τους με τις φωτοσκιάσεις** (Εικ.5).

Οι καλλιτέχνες του Κυβισμού χρησιμοποίησαν την παρουσίαση πολλών όψεων του ίδιου αντικειμένου επάνω στη ζωγραφική επιφάνεια (Εικ.6).

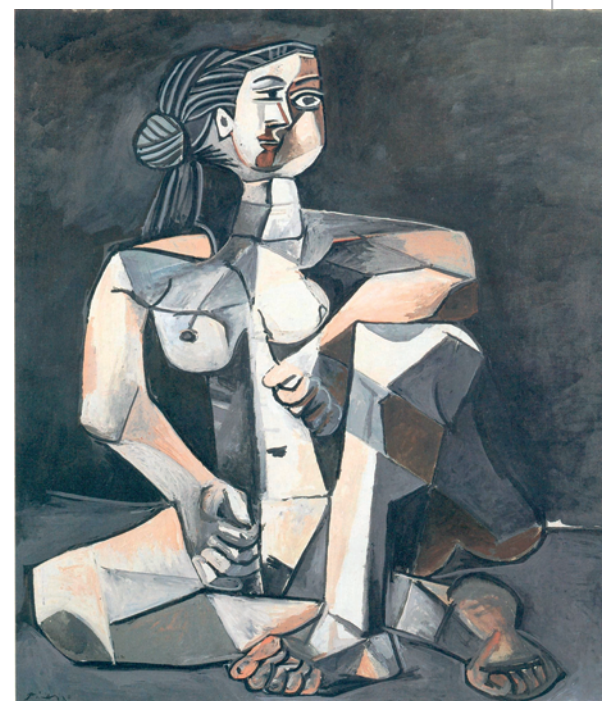
3.

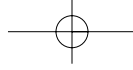
4. «Οι θυγατέρες του Θουτχοτέπ», αιγυπτιακή τοιχογραφία, 2200 π.Χ.

5. Ντα Βίντσι, «Ευαγγελισμός», 1472 (λεπτομέρεια).

6. Πικάσο, «Καθιστή γυναίκα», 1953.

Ο όγκος μέσα από τον τόνο και το χρώμα

Οι κολορίστες ζωγράφοι όπως ο Ντελακρουά, ο Βαν Γκογκ, ο Κουρμπέ και ο Σεζάν εκφράζονταν κυρίως με το χρώμα. **Για να αποδώσουν τις μορφές και τα αντικείμενα χρησιμοποιούσαν καθαρά χρώματα** στα φωτεινά και στα σκιερά τους επίπεδα και εκμεταλλεύονταν τα εκφραστικά πλεονεκτήματα που προσφέρει **η αντίθεση των χρωμάτων**.

Ο Ευγένιος Ντελακρουά (Γάλλος, 1798-1863) αν στην φωτεινή πλευρά μιας φιγούρας ζωγράφιζε κυρίως με κόκκινο, στο μέρος της σκιάς τοποθετούσε το πράσινο. Αντίστοιχα, αν στο ανοιχτό μέρος της φιγούρας χρησιμοποιούσε κίτρινο, το σκοτεινό το ζωγράφιζε με βιολέ, και αν χρησιμοποιούσε πορτοκαλί το ισορροπούσε με μπλε (Εικ.7).

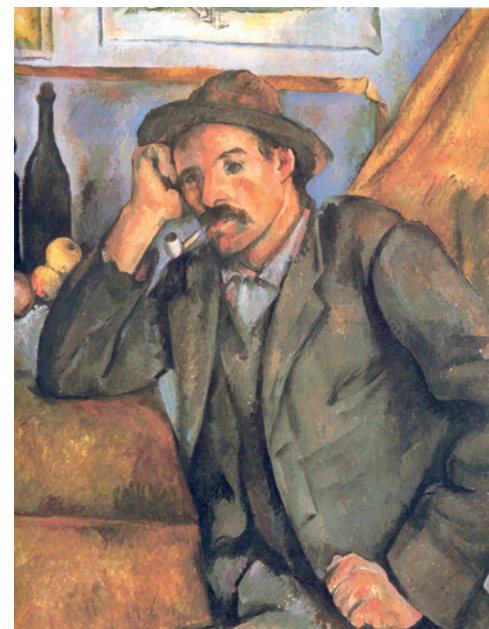
7. Ντελακρουά, «Οι γυναίκες του Αλγερίου», 1834.

8. Βαν Γκογκ, «Πιετά», 1889.

9. Κουρμπέ, «Η συνάντηση», 1854.

10. Σεζάν, «Ο καπνιστής», 1895.

Συγκρίνοντας τα έργα της σελίδας σκεφτείτε ποιο έργο είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα, ποιο απομακρύνεται από αυτή και ποιο είναι πιο εκφραστικό.

